

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

У статті запропоновано науково обґрунтовану модель педагогічного оцінювання іншомовної професійно-предметної компетенції майбутнього спеціаліста на основі кількісних та якісних критеріїв та діагностованих показників із використанням результатів поточного та підсумкового контролю.

Постановка проблеми. Інтеграція України до світового освітнього та інформаційного простору передбачає необхідність розширення комунікативного діапазону сучасного спеціаліста за рахунок взаємодії з представниками інших культур та підвищення якості підготовки на основі інтегративних професійних компетенцій.

Для формування здатності орієнтуватися у світовому професійному просторі необхідним є оволодіння певним рівнем комунікативної компетенції, що могло б дозволити користуватися відповідним видом мовленнєвої діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Компетентнісно-зорієнтований підхід до навчання є одним із нових концептуальних орієнтирів розвитку змісту освіти в Україні та розвинених країнах світу. Загальний аналіз сутності цього підходу, його понятійного апарату та характеристики компетентностей в освітніх системах різних країн світу знаходимо у працях українських та зарубіжних авторів, зокрема, Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшиної, О.В. Овчарук, Л.І. Паращенко, О.І. Пометун, О.Я. Савченко, С.Є. Трубачової, І.Г. Єрмакова [1], А.Хуторского [4], І.А. Зимньої [3].

Формулювання цілей статті. Мета пропонованої статті полягає в обґрунтуванні моделі педагогічного оцінювання іншомовної професійно-предметної компетенції майбутнього спеціаліста.

Виклад основного матеріалу. В умовах застосування компетентнісного підходу до навчання оцінювання рівня сформованості певної компетенції має першочергове значення. У свою чергу для здійснення такого оцінювання необхідним є визначення змісту ключових, загальнопредметних та предметних компетенцій, а також спеціальна технологія їх конструювання. У роботах А. Хуторского [4] простежуємо технологію конструювання ключових та предметних компетенцій, яка спирається на рефлексивне виявлення компетентнісного змісту існуючої освіти і включає чотири етапи:

- 1) пошук виявів ключових компетенцій у кожному конкретному навчальному предметі;
- 2) побудову ієрархічної надпредметної систематики – «дерева компетенцій»;
- 3). проектування загальнопредметних освітніх компетенцій на вертикальному рівні для усіх ступенів освіти;
- 4) проєкція сформованих за ступенями компетенцій на рівень навчальних предметів та їх відображення в освітніх стандартах, навчальних програмах, підручниках та методиках навчання.

На основі аналізу навчального предмета відповідної науки чи сфери діяльності визначаються мінімальні систематизовані переліки компонентів навчального предмета, необхідні для складання предметних компетенцій:

1. Об'єкти реальної дійсності (природні, культурні, соціальні явища, технічні пристрої, твори-першоджерела і т.д.). У науці чи сфері діяльності, що відповідає навчальному предмету, виділяють реальні предмети чи явища, наприклад, у мові це може бути усна мова як реальний процес із його елементами – звуками, словами і т.п., тексти творів як матеріалізовані об'єкти; у фізиці – основні фізичні явища, речовини у різних станах, фундаментальні поля та взаємодії, елементарні частки; в історії – предмети та події історичного значення і т.д. Із цими об'єктами організується освітня діяльність, яка призводить до того, що у студентів формуються загальнонавчальні знання, вміння, навички та способи діяльності, систематизовані у переліку ключових компетенцій.

Важливо зафіксувати перелік обов'язкових до вивчення об'єктів дійсності, з метою попередження ситуації, коли дослідження реальності підміняється отриманням готових відомостей про неї. У результаті у студентів не формуються способи діяльності та компетенції, обумовлені реальною практикою.

2. Загальнокультурні знання про дійсність, що вивчається. Загальнокультурний зміст освіти включає основи наук, що вивчаються, які мають вияв у навчальних предметах та освітніх областях, і виражається у формі понять, законів, принципів, методів, гіпотез, теорій, обрядових дій, текстових та інших творів. Особлива роль відводиться фундаментальним освітнім об'єктам та фундаментальним проблемам.

3. Загальні та загально-навчальні уміння, навички, способи діяльності.

Отже, у формуванні переліку предметних компетенцій мають враховуватися їх комплексний характер, тобто наявність у структурі компетенції об'єкта реальної дійсності, соціальної значущості знань, умінь, навичок та способів діяльності по відношенню до цього об'єкта та особистісної значущості формування компетенції для того, хто навчається.

На основі вивчення педагогічної літератури ми зробили висновок, що предметна компетенція має бути описаною з урахуванням всіх її структурних компонентів:

- назва компетенції;
- коло реальних об'єктів дійсності;
- соціально-практична значущість (для чого вона необхідна у соціумі);
- особистісна значущість для того, хто навчається (у чому і навіщо йому необхідно бути компетентним);
- об'єм знань, умінь, навичок та способів діяльності, які стосуються цієї компетенції;
- характеристика мінімально необхідного досвіду діяльності у сфері цієї компетенції;
- індикатори по перевірці сформованості компетенції – приклади, зразки навчальних та контрольних завдань для визначення ступеня (рівня) компетентності;
- опис дій та очікуваної продукції на кожному етапі навчання.

Зважаючи на вищесказане ми намагалися сконструювати модель педагогічного оцінювання рівня розвитку іншомовної комунікативної предметної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. Така модель проходить успішну апробацію на факультеті засобів зв'язку ВІТІ НТУУ «КПІ» м. Полтава.

Для побудови іншомовної комунікативної предметної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів необхідно перш за все визначити компетенцію у формі видів діяльності. У цьому випадку сама назва компетенції визначає суть відповідного методу навчання та способів його оцінювання. Діяльнісна форма комунікативної компетенції включає уміння:

- відрекомендувати себе в усній та письмовій формах, написати анкету, заяву, резюме, лист, привітання, тощо;
- представляти свою групу, навчальний заклад, країну у ситуаціях міжкультурного спілкування, діалогу культур, використовуючи знання іноземної мови;
- володіти способами взаємодії з оточуючими та віддаленими людьми і подіями; виступати з усним повідомленням, задавати запитання, коректно вести навчальний діалог;
- володіти різними видами мовленнєвої діяльності (монолог, діалог, читання, письмо), лінгвістичною та мовною компетенціями;
- володіти способами сумісної діяльності у групі, прийомами дій у ситуаціях спілкування; уміннями шукати та знаходити компроміси;

- мати позитивні навички спілкування у полікультурному, поліетнічному та багатоконфесійному суспільстві, основані на знанні історичних коренів різних національних та соціальних груп.

Враховуючи те, що ми маємо оцінювати рівень сформованості комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів, необхідно взяти до уваги той факт, що їм, як майбутнім спеціалістам, необхідно буде брати участь у ситуаціях професійного спілкування. Тому зміст конструйованої нами компетенції включає:

- мотивацію на ранню професіоналізацію та розширення професійного досвіду;
- знання професійної лексики у рідній та іноземній культурах; уміння та навички використання професійних понять, концептів, вербальної та невербальної поведінки у культурно-специфічних професійних ситуаціях, розумінні та продукування іншомовного тексту професійного профілю;
- емоції, відчуття, реакції, які включають повагу до цінностей професійної культури.

Для становлення іншомовної комунікативної предметної компетенції майбутнього спеціаліста необхідним є дотримання кількох умов. Вони обумовлені змістом цієї компетенції. По-перше, це опора на профільну лексику, яка створюється на основі автентичного матеріалу. Тут ми маємо справу з реальною формою освітнього об'єкту. За такого підходу автентичність створюється у навчальному процесі, в ході взаємодії студентів із текстом, викладачем та один з одним, примушуючи їх сприймати роботу над текстом, фонозаписом чи іншим навчальним матеріалом не як вправу, а як автентичну комунікативну діяльність. Опора на профільну лексику передбачає знання та досвід у галузі професійних дисциплін із метою використання іноземної мови як засобу розширення професійної компетенції. З погляду психології та педагогіки навчання можемо говорити про елементи так званого випереджаючого навчання та ранньої професіоналізації.

Іншою умовою є реалізація комплексу дидактичних принципів – елементи контекстного навчання та сумісної навчальної діяльності, коли можна говорити про відповідність навчальних дій реальним іншомовним та поведінковим професійним діям майбутнього спеціаліста; принцип професійної комунікативності – здатність здійснювати ефективне іншомовне навчання у реальних професійних ситуаціях; елементи педагогіки співробітництва та сумісної продуктивної діяльності. Така інтеграція сприяє формуванню умінь та навичок в іншомовній професійно-предметній діяльності, які є необхідним компонентом будь-якої компетенції.

Необхідно врахувати й те, що цілі та очікувані результати навчання потрібно поєднувати зі способами навчання та оцінювання. Під час проектування навчання окремо взятої дисципліни «Іноземна мова» елементи професійної комунікативної компетенції мають бути конкретизовані, це дозволить чітко сформулювати цілі та очікувані результати навчання по дисципліні в цілому та в рамках кожного конкретного модуля. Для конкретизації спеціальних компетенцій із дисципліни ми використали методичку змішаного суб'єктивно-об'єктивного виявлення найбільш значущих елементів змісту дисципліни, їх виділення у якості основи компетенції та визначення необхідного рівня засвоєння. Процедура включала аналіз структурно-логічних зв'язків модулів дисципліни, аналіз основних навчальних посібників та нормативної документації (освітніх стандартів і програм дисциплін) й анкетування викладачів із наступною статистичною обробкою результатів. У результаті оцінювання значущості навчальних елементів та визначення необхідного рівня їх засвоєння для кожного з модулів змісту дисципліни «Іноземна мова» були сформовані спеціальні компетенції.

Крім того були розроблені конкретизовані спеціальні компетенції до вивчення кожної теми, які роздаються студентам перед початком вивчення теми та націлюють їх на вивчення теми та є орієнтиром їх самостійної роботи.

Під час оцінювання спеціальних компетенцій, що формуються під час навчання іноземним мовам використовуються результати поточного, періодичного (рубіжного) та підсумкового контролю та спеціально розроблені оцінні процедури.

Методика оцінювання спеціальних компетенцій, що відображає результат навчання складається з наступних етапів:

- 1) діагностичний;
- 2) оцінювання оволодінням спеціальними компетенціями під час вивчення кожного модуля за результатами поточного контролю;
- 3) оцінювання ступеня сформованості спеціальних компетенцій за результатами поточного та рубіжного контролю;
- 4) оцінювання ступеня сформованості спеціальних компетенцій за результатами підсумкового контролю.

На першому етапі оцінюється вхідний рівень сформованості спеціальних мовних та мовленнєвих компетенцій за допомогою спеціально розробленого діагностичного тесту.

На другому етапі оволодіння студентом конкретизованими спеціальними компетенціями відображає досягнення короткострокових результатів навчання дисципліни, яке виражається у виконанні (зарахуванні) індивідуальних усних та письмових завдань, написанні тестів та лексичних диктантів, модульних тестових контрольних робіт, захисту індивідуальних письмових робіт (есе чи рефератів) та підрахування індивідуального рейтингу студента за відповідною процедурою.

І, нарешті, на останньому етапі оцінюється та фіксується підсумковий рівень володіння іншомовною комунікативною компетенцією за результатами вивчення дисципліни у ситуації професійного спілкування, яке імітується під час захисту дипломної роботи іноземною мовою.

Зміст матеріалів обов'язкового поточного тематичного контролю буде таким чином, щоб перевірити оволодіння кожною виділеною спеціальною компетенцією.

Для кількісної оцінки введений показник ступеня оволодіння конкретизованими спеціальними компетенціями **I**, який спирається на індивідуальний рейтинг студента. Індивідуальний рейтинг студента **R** фіксується під час проходження контролних процедур поточного контролю. На початку семестру він дорівнює нулю та зростає протягом семестру. Показник ступеня оволодіння спеціальними компетенціями **I** являє собою величину, що дорівнює відношенню числа рейтингових балів студента **R** до максимально можливої кількості балів **R_{max}**: $I = R/R_{max}$.

Для інтерпретації отриманих показників ступеня оволодіння спеціальними компетенціями **I** застосовується наступна система критеріїв відповідності ступеня оволодіння конкретизованими спеціальними компетенціями до очікуваних результатів навчання: за нижню межу задовільної відповідності прийнята величина $I = 0.4R_{max}$, що відповідає повному проходженню поточного модульного контролю та 40% успішності поточного комплексного контролю, за верхню межу високої відповідності – величина $I = 1R_{max}$, що відповідає 100% успішності комплексного контролю.

Оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції **L** за підсумками вивчення дисципліни пов'язане з виявленням кількісних показників досягнення довгострокових цілей навчання – спеціальних когнітивних та практичних іншомовних комунікативних компетенцій, безпосередньо пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю студентів.

Показник рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції може бути отриманий методом суб'єктивного шкалювання під час спостереження за навчальною діяльністю студентів, у результаті поточного та підсумкового контролів та під час спостереження за презентацією студентом його дипломної роботи під час захисту.

Шкалювання використовується як спосіб організації емпіричних даних, отриманих за допомогою спостережень за навчальною діяльністю студентів, у результаті поточного та підсумкового контролів та під час спостереження за презентацією студентом його

дипломної роботи під час захисту, з метою трансформації отриманих якісних характеристик у певну кількісну змінну. Для кожної із когнітивних (А), практичних (Б) та безпосередньо пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю студентів (В) компетенцій складається бальна шкала вимірювань у прогресії від найнижчого рівня до найвищого.

Шкали відрізняються за величиною, оскільки складені емпіричним шляхом: у деяких компетенція можна знайти більше відмінностей, ніж в інших. Система кодування має точку 0, що означає відсутність вияву компетенції певним студентом. Окремі компетенції мають негативні бали, що означає вияв компетенції, який може нанести шкоду іншомовній комунікативній компетенції спеціаліста.

Показник рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції L являє собою величину, що дорівнює середньому арифметичному відношенню отриманої кількості балів студента за кожною шкалою N до максимально можливої кількості балів за цією шкалою $N_{\max}$:

$$L = 1/3(N(A)/N(A)_{\max} + N(B)/N(B)_{\max} + N(C)/N(C)_{\max})$$

Інтерпретація отриманих результатів проводиться з використанням критеріїв відповідності рівня оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією до очікуваних результатів навчання, за якою значення показника L були співвіднесені із незадовільними ($L < 0.4$), задовільними ($0.4 \leq L < 0.6$), добрими ($0.6 \leq L < 0.8$) та високими ($0.8 \leq L \leq 1$) результатами навчання.

Отримані значення ступеня та рівня оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією є кількісними показниками досягнутих студентом результатів навчання. Показник I характеризує широту, різноманітність конкретизованих компетенцій та повноту виконання студентом навчального плану з дисципліни, вивчення усіх необхідних тем, оволодіння необхідними вміннями. Показник L , у свою чергу, характеризує засвоєні студентом знання та вміння у їх зовнішньому діяльнісному вияві у термінах компетентнісного підходу.

Отже, запропонована методика оцінювання дозволяє охарактеризувати якість результату навчання іноземній мові студентів вищих технічних навчальних закладів на основі компетентнісного підходу у рамках розвитку кредитно-модульної системи навчання.

Література:

1. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики)// Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І., Овчарук О.В., Паращенко Л.І., Пометун О.І., Савченко О.Я., Трубачова С.Є. – К.: Видавництво «К.І.С.», 2004.
2. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С., 2003. – 296 с.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 56-63.
4. Хуторской А.В. Технология конструирования ключевых и предметных компетенций / А.В. Хуторской. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru>
5. Course design: Competency or proficiency / AMEP research centre. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ncltr.mq.edu.au/pdamep/factsheets.html>

В статті пропонується науково обґрунтована модель педагогічного оцінювання іноязычної професійно-предметної компетенції майбутнього спеціаліста на основі кількісних і якісних показників з використанням результатів поточного і підсумкового контролю.

The article suggests scientifically founded model of assessing special competence in foreign languages. The model is based on qualitative and quantitative criteria with the use of progress and final tests results.

УДК 371.026.9

Межерицька О. А.

ПЕДАГОГІЧНА ІМІДЖОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Стаття присвячена формуванню індивідуального іміджу майбутнього педагога. У статті розкрито поняття і сутність педагогічної іміджології та індивідуального іміджу учителя. Розглянуто види, складові елементи індивідуального іміджу та надана їх коротка характеристика. Визначено компоненти індивідуального іміджу майбутнього педагога.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями.

Глибокі зміни, які відбуваються в суспільній структурі, в економічних, соціальних і культурних процесах, модернізація освіти ставлять нові вимоги до якості підготовки майбутнього педагога.

Довгий час учитель розглядався як засіб розв'язання освітніх завдань. Вважалося, що його професійний успіх відзначається сумою знань і вмінь учнів. Проблема індивідуального іміджу як відбиття внутрішньої культури особистості в педагогічній науці спеціально не розглядалась. Діяв лише зовнішній фактор – імідж професії, який повинен був створюватися державою.

Сьогодні роль індивідуального іміджу педагога як презентації і ствердження унікальності суб'єкта забезпечує не тільки професійну ідентифікацію і саморозвиток особистості, але і стає однією з актуальних проблем його дослідження. Саме вища освіта повинна об'єднувати у цілісний комплекс навчально-методичну підготовку і позанавчальний особистісний розвиток майбутнього педагога та формувати його імідж.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної компетентності майбутнього педагога все частіше стають предметом наукового розгляду. У свою чергу, індивідуальний імідж, є важливою складовою професійної компетентності, стає головним аспектом у багатьох сучасних дослідженнях. Процес формування індивідуальності вчителя всебічно досліджено С.Пльмановим, В.Загвязинським, Л.Лузіною, Н.Осуховою, А.Панасюком, О.Перелигіною, О.Петровським.

Дослідники С.Амінтаєва, М.Апраксина, О.Бекетова, Л.Жарікова, А.Калюжний, О.Петрова, В.Черепанова, В.Шепель сформулювали ключові поняття, пов'язані з терміном «імідж», та зумовили появу нової галузі педагогічної науки – педагогічної іміджології.

Формулювання цілей статті. На меті статті є актуалізація проблем формування іміджу педагога, теоретичне обґрунтування його сутності, значення та структури. Основні завдання полягають у виокремленні видів, складових елементів, компонентів індивідуального іміджу, які необхідні для формування особистості майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна іміджологія – це складова прикладної іміджології, що розглядає проблеми психолого-педагогічного порядку у формуванні іміджу вихователів дошкільних закладів і спеціалізованих установ, учителів середніх загальноосвітніх (СШ, ліцеїв, гімназій, колегіумів) і середніх спеціальних (профільних) навчальних закладів, викладачів вищих навчальних закладів [2, с.273].